

S A M E N W E R K I N G S V E R B A N D

W A T E R L A N D

CLM NATUUR

592

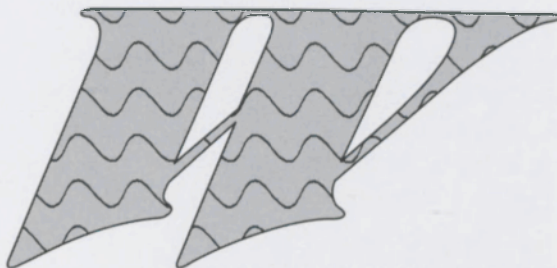
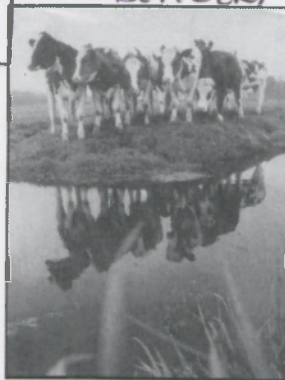
BEHEER/

AGRARISCH NATUURBEHEER/Jon

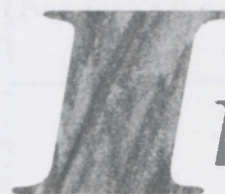
*verslag van activiteiten
1990-1992*

CLM	CLM
20/12/2005	NATUUR II
592	BEHEER / AGRARIÏSCH NATUURBEHEER / Jon

CLM ONDERZOEK EN ADVIES B.V.
 Godfried Bomansstraat 8
 4103 WR Culemborg
 Postbus 62, 4100 AB Culemborg
 tel. (0345) 470700

***verslag van activiteiten
 1990-1992***

inleidi

Sinds het voorjaar van 1982 bestaat het Samenwerkingsverband Waterland. Hierin werken boeren en natuurbeschermers samen om oplossingen te bedenken voor natuur- en milieuproblemen in Waterland. Dat lukt al meer dan tien jaar. Het geheim van het Samenwerkingsverband is dat iedere deelnemer zijn eigen kennis en ervaring inbrengt en dat de voorgestelde oplossingen effectief én praktisch uitvoerbaar moeten zijn. De creatieve oplossingen én de open manier van samenwerken tussen boeren en natuurbeschermers maken het Samenwerkingsverband tot een inspirerende en (helaas nog steeds) unieke organisatie.

Dat het goed gaat blijkt wel uit het feit dat het na ruim tien jaar drukker is dan ooit.

De vaste kern van het Samenwerkingsverband bestaat uit vertegenwoordigers van de drie samenwerkende organisaties: de Werkgroep Jonge Boeren Waterland, de Milieufederatie Noord-Holland, het Centrum voor Landbouw en Milieu en enkele vrijwilligers. Het Samenwerkingsverband kent geen bestuur en maakt geen werkplannen of jaarverslagen. Het is en blijft een organisatie van vrijwilligers, met af en toe betaalde projecten.

In dit verslag beschrijven we in 't kort de ontstaansgeschiedenis. Vervolgens geven we een overzicht van de activiteiten in de jaren 1990, 1991 en 1992. Eerst de gesubsidieerde activiteiten, zoals de coördinatie van de nestbescherming en de

onderzoeken naar weidevogels, slootkantbeheer en bemesting. Dan volgen de activiteiten van vrijwilligers ten gunste van ringslangen, kerkuilen, boerenzwaluwen en natuurlijke oevers. Vervolgens geven we een overzicht van lezingen en excursies, en van de bijdragen die het Samenwerkingsverband levert aan activiteiten van derden. We besluiten met de complete lijst van publikaties van het Samenwerkingsverband.

ng

Voor geschied

Begin jaren tachtig woedden er in Waterland hevige discussies rond het nieuwe beheersplan voor de streek. De landbouworganisaties vonden dat er met de voorgestelde bepalingen niet te boeren viel. De natuurbeschermingsorganisaties vonden dat het plan onvoldoende zekerheid bood voor de natuur. De verschillende partijen keken slechts naar hun eigen belang en stonden dan ook lijnrecht tegenover elkaar.

In die periode startte de Werkgroep Jonge Boeren Waterland samen met de Milieufederatie Noord-Holland en het Centrum voor Landbouw en Milieu een onderzoek naar weidevogels op intensief gebruikt grasland. Op basis van de onderzoeksresultaten werd een alternatief beheersplan opgesteld dat veel meer rekening hield met landbouw en natuur. Met dit plan ging het Samenwerkingsverband de boer op. Uiteindelijk bleek de invloed op het definitieve beheersplan gering.

Belangrijker was echter de ervaring dat het mogelijk bleek dat boeren en natuurbeschermers constructief samen kunnen werken. Tijdens het onderzoek en het opstellen van het alternatieve plan groeide een stevige vertrouwensbasis voor inhoudelijke samenwerking. De verschillende doelstellingen en ideeën werden gerespecteerd, maar ook ter discussie gesteld. Het alternatieve plan was dan ook geen compromis, maar een gemeenschappelijk voorstel, bereikt op basis van wederzijds overtuigen. Bovendien bleken de verschillende soorten kennis van boeren en natuurbeschermers elkaar goed aan te vullen. De boeren hebben veel

enis

ervaring met en kennis van het gedrag van vogels op hun land. De natuurbeschermers weten veel over de ontwikkeling van de weidevogelstand en hebben onderzoekservaring. De deelnemers leerden veel van de samenwerking. Zo gingen de boeren meer letten op de verschillende soorten vogels terwijl de natuurbeschermers genuanceerder gingen denken over intensief en extensief graslandgebruik.

Zo ontstond de 'cultuur' van het Samenwerkingsverband.

Na de vaststelling van het definitieve beheersplan werd het onderzoek naar lotgevallen van weidevogellegfels en het graslandgebruik voortgezet. Dit onderzoek gebeurde grotendeels door studenten van de Rijks Universiteit Leiden. In samenwerking met studenten van de Landbouwwuniversiteit Wageningen hield het Samenwerkingsverband een enquête over beheersovereenkomsten. Op basis van deze onderzoeken leverde het Samenwerkingsverband bijdragen aan de totstandkoming en periodieke herziening van het beheersplan voor Waterland. Daarin zijn veel ervaringen van het Samenwerkingsverband verwerkt. In andere beheersplannen zijn verschillende zaken opgenomen die in het Samenwerkingsverband zijn uitgedacht.

In 1988 werd de TV-film *Vreemden op het land* gemaakt naar aanleiding van de nestbeschermingsactiviteiten van het Samenwerkingsverband. De RVU zond deze film twee keer uit. De film wordt ook veel gebruikt voor de instructie van nieuwe vogelaars die aan nestbescherming mee gaan doen.

In 1986 ging een onderzoek van start naar de mogelijkheden voor slootkantbeheer en sinds 1987 houden we ons ook bezig met de mestproblemen in veenweidegebieden.

Op al deze activiteiten komen we uitgebreider terug.

Activiteiten 1990-

~ GESUBSIDIEERDE PROJECTEN

De basis voor de hechte samenwerking binnen het Samenwerkingsverband werd gelegd door de de gemeenschappelijke bemoeienis met weidevogels. Na een langzame start groeide het aantal deelnemende bedrijven snel. Het ter beschikking komen van subsidie voor de coördinatie betekende een belangrijke stimulans. In de laatste jaren startten er steeds meer projecten die steunen op de werkwijze en de ervaring van het Samenwerkingsverband.

Nestbescherming

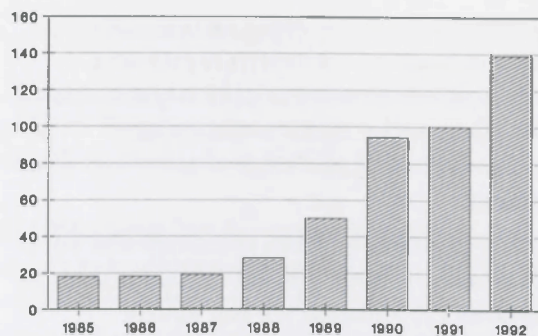
Het Samenwerkingsverband doet sinds 1982 aan weidevogelonderzoek op bedrijfsniveau. In de loop der jaren kwam daar de nestbescherming bij, zoals het markeren van nesten in maailand en het plaatsen van nestbeschermers op beweid land. Het begon klein, maar groeide jaarlijks. In 1992 vonden 140 vrijwilligers op ruim 1750 hectaren van 80 bedrijven 2500 nesten. Door het markeren en sparen tijdens het maaien van 337 nesten en het plaatsen van 311 nestbeschermers konden 468 legsels in 1992 uitkomen die anders grote kans liepen om verloren te gaan.

In de loop der jaren ontstond veel ervaring met nestbeschermers. Het vee bleek soms een meester in het vernielen van nestbeschermers, maar sinds de introductie van het zogenaamde "Waterlandse model", van zwaarder materiaal, komt vernieling niet veel meer voor.

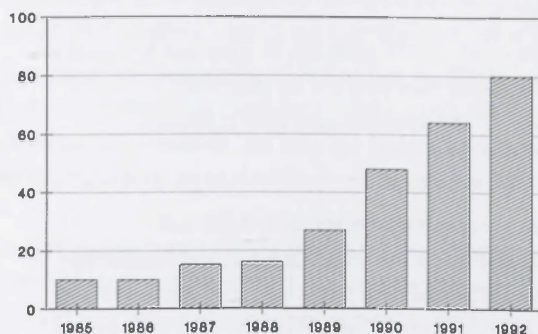
Tureluur bij haar beschermde nest

ten 1992

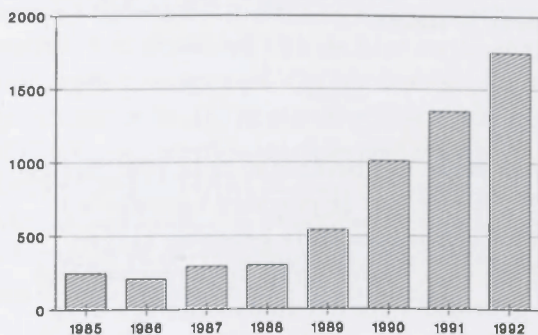
meewerkende vrijwilligers

Aantal vrijwilligers dat in Waterland nesten zoekt

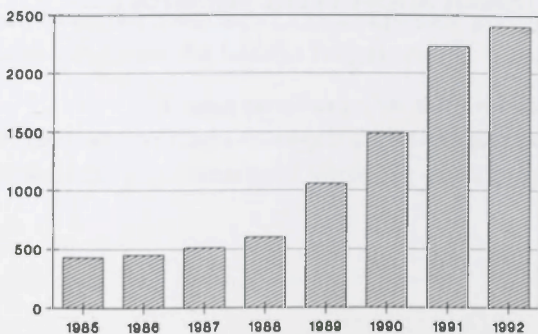
meewerkende bedrijven

Aantal bedrijven in Waterland waar nesten worden gezocht

afgezocht grasland

Oppervlakte grasland in Waterland waar aan nestbescherming wordt gedaan (in hectares)

beschermde legfels

Aantal legfels met nestbescherming

De belangstelling van boerenzijde voor nestbescherming is groot en we moeten boeren die om hulp vragen bij het zoeken en markeren van nesten regelmatig teleurstellen. Het aantal meewerkende bedrijven en hectaren is geen beperkende factor, het gaat vooral om een tekort aan ervaren vrijwilligers en financiën. Voor de coördinatie zijn er sinds 1989 jaarlijks één, en sinds 1991 twee projectmedewerkers enkele maanden in dienst.

Het Samenwerkingsverband organiseert twee maal per jaar een contactavond voor boeren en vrijwilligers. De avonden worden bezocht door tien tot vijftien boeren en zestig tot honderd vrijwilligers. De laatste jaren organiseren we een aparte instructieavond voor de nieuwe vrijwilligers.

De weidevogelbescherming levert jaarlijks veel publiciteit op in regionale kranten en de lokale radio. In 1990 verscheen ondermeer een artikel in het NRC Handelsblad als reactie op de berichten dat in de graslanden een massale gruttoslachting plaats zou vinden.

De coördinatie van de weidevogelbescherming wordt gefinancierd door het Recreatieschap Waterland. Het Wereld Natuur Fonds verleent incidenteel financiële ondersteuning. Het Vrijwillig Natuur en Landschapbeheer stelt de nestbeschermers beschikbaar. De weidevogelbescherming is echter vooral het resultaat van boeren en vrijwilligers die er gezamenlijk duizenden uren in steken.

Weidevogelonderzoek

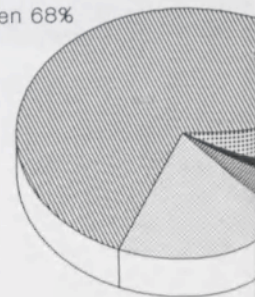
Sinds de start van het weidevogelonderzoek en de nestbescherming in 1982 zijn de lotgevallen van de legsels én het agrarisch gebruik van de percelen systematisch genoteerd. Deze tijdreeks maakt het mogelijk om antwoord te geven op vragen zoals: wat zijn de gevolgen van peilverlaging voor de vestiging op perceelsniveau en wat is de betekenis van continuïteit in gebruik? Voor het analyseren van deze gegevens is eind 1991 een onderzoekster tijdelijk aangetrokken. Het verslag verschijnt in de loop van 1993.

De financiers zijn de Provincie Noord-Holland vanuit de Agrarische nota, het Recreatieschap Waterland en het Prins Bernhardfonds.

Lotgevallen van het totaal aantal gevonden legsels in 1992 (n=2280)

Uitgekomen 68%

Pregevoerd

Slootkantbeheer

Op de slappe slootkanten van Waterland groeien verschillende kenmerkende planten. Deze vegetaties zijn echter verarmd door het intensieve gebruik van de percelen, vertrapping van de kanten en de wijze van slootonderhoud.

In 1986 startte het Samenwerkingsverband een onderzoek naar de plantengroei in en het gebruik van de slootkanten. In 1990 verscheen het rapport *Bloemrijke slootkanten in Waterland*. Hierin staat een visie op het ontwikkelen en beheren van bloemrijke slootkanten op gangbare agrarische bedrijven. In het onderzoek staan kansrijke vormen van slootkantbeheer beschreven.

Het rapport *Bloemrijke slootkanten in Waterland* werd overhandigd aan de heer Van Gelder, toenmalig Gedeputeerde voor Natuur- en Landschapsbescherming en Openlucht recreatie, en aan de leden van de gelijknamig commissie. De natuurladen, agrarische en regionale pers besteedden er aandacht aan.

In het najaar van 1990 zijn op negen bedrijven zesentwintig experimenten gestart die vijf jaar zullen duren en in totaal ruim vijf kilometer slootkant beslaan. Het gaat vooral om het onderzoeken van de inpasbaarheid van maatregelen zoals de kant ontzien tijdens het mesten en slootonderhoud, de kant tijdens de eerste maaisnede sparen, het afrasteren van de kant en de aanleg van verharde drinkplaatsen en verlaagde terrasoevers. Op één bedrijf zijn de experimenten zodanig geconcentreerd dat ze een demonstratiefunctie krijgen. De ontwikkelingen in de plantengroei worden jaarlijks onderzocht.

In 1992 gingen bij het realiseren van de blokbemaling in de Rietbroek en Monnickenbroek vier experimenten verloren. Ondanks het aandragen van alternatieven en verschillende keren overleggen besloot de Landinrichtings Dienst om de experimenten niet te ontzien.

In november 1992 werd aan het gehele project de Prijs Ecologisch Beheer van de provincie Noord-Holland toegekend.

In 1991 en 1992 zijn er negen excursies gegeven. De belangstelling voor de praktische inpasbaarheid van het perceelsrandenbeheer groeit sterk.

Het onderzoek en de experimenten zijn gefinancierd door de Provincie Noord-Holland vanuit de Agrarische nota en het Ecologisch beheer. Het Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen ondersteunt het onderzoek door het analyseren van de bodemmonsters.

Bij de uitreiking van de Prijs Ecologisch Beheer van de provincie Noord-Holland zegde de Gedeputeerde voor Natuur- en Landschapsbescherming de financiering tot het eind van het project toe. Dit bedrag komt geheel voor rekening van het Ecologisch Beheer.

Bloemrijke rietlanden

De slootkantexperimenten beperken zich tot kanten van smalle sloten, maar op verschillende bedrijven liggen langs de bredere wateren bloemrijke hooi- en rietlanden. Deze stukken hebben reeds grote natuurwaarden, hier komt het veel meer aan op het behouden en versterken van de natuur. Op drie bedrijven hebben we de afgelopen jaren met veel succes geëxperimenteerd met gevarieerd riet- en hooilandbeheer. Deze vrijwillige experimenten zijn een neveneffect van het slootkantonderzoek en werken voor de betrokken boeren stimulerend omdat in korte tijd de bloemenrijkdom duidelijk toeneemt.

Mestproblemen

In Waterland is mest geen probleem van overschotten, maar van ongelijke verdeling. Op sommige percelen is de grond dikwijls te slap om te berijden, en deze percelen krijgen dan te weinig mest. Andere krijgen juist te veel mest. Op slappe percelen kan men de mest in periodes met vorst juist goed uit rijden, maar de overheid heeft het uitrijden van mest in de winter verboden. Ook de verplichting om mest in de grond onder te gaan werken is in veenweidegebieden moeilijk uitvoerbaar.

De nieuwe overheidsmaatregelen dreigen de agrariërs in Waterland voor nieuwe problemen te plaatsen.

In opdracht van het Samenwerkingsverband heeft het CLM onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een optimaal gebruik van mest in veenweiden.

In de begeleidingsgroep zaten elf Waterlandse melkveehouders die een representatieve doorsnede vormen van de bedrijven in de streek.

Henk de Gier van het Samenwerkingsverband ontvangt de Prijs Ecologisch Beheer 1992 uit handen van de Gedeputeerde Dhr. Tielrooy.

De commissaris van de koningin in Noord-Holland nam het eerste exemplaar van het rapport in ontvangst. De regionale en de agrarische pers besteedden er ruim aandacht aan, evenals de wetenschapsbijlage van de Volkskrant.

De financiering kwam van de Provincie Noord-Holland vanuit de Agrarische Nota.

Mineralenstudieclub

Geïnspireerd door de landelijke mineralenstudieclub van het CLM startten enkele veehouders uit het Samenwerkingsverband een soortgelijke studieclub in Waterland. Er namen ongeveer tien boeren aan deel. Na anderhalf jaar stopte dit project door het uitblijven van, de wel beloofde, provinciale subsidie.

De Provincie Noord-Holland heeft 'enigszins' bijgedragen aan de onkosten.

Grasbanen

Op plaatsen waar het vee vaak loopt ontstaat, vooral bij nat weer, vertrappingsschade. Men gebruikt daar vaak puin of beton om deze plaatsen te verharderen.

In 1989 startte op twaalf bedrijven een experiment om op plaatsen met veel vertrappingsschade kunststofmatten te leggen. Als het gras door de mat groeit verbetert de draagkracht van de zode en zo vormt de mat een goedkoop en groen alternatief voor puin- en betonpaden. De ervaringen op de verschillende bedrijven gaven een goed inzicht in de mogelijkheden van grasbanen. Er blijken verschillende goede toepassingsmogelijkheden te zijn.

In 1992 verscheen het verslag en een groot artikel in het Agrarisch Dagblad.

Het grasbanenexperiment is gefinancierd door de Provincie Noord-Holland vanuit de Agrarische nota en door de leverancier, de firma Van Marle.

Aktiviteit 1990-

~ ONGESUBSIDIEERDE PROJECTEN

Sinds 1990 besteedt het Samenwerkingsverband niet alleen aandacht aan weidevogels en slootkanten, maar ook aan andere dieren en planten op en rond de bedrijven. Deze activiteiten sluiten soms aan op landelijke en provinciale projecten. De ideeën voor deze activiteiten ontstaan vaak naar aanleiding van een lezing op de contactavonden. Hier komt steeds een thema aan bod op het raakvlak van natuur, milieu en landbouw. Bijvoorbeeld *Zwarte sterns in de Krimpenerwaard* (K. Katsman) *Amfibieën en reptielen in Waterland* (A. Zonderland), *Vlinders en beheer* (R. van 't Veer), *Weidevogels en predatie* (A. Beintema), *De ontginningsgeschiedenis van Waterland* (R. van 't Veer), *Zoogdieren in Waterland* (M. Melchers) en de films *Melkveehouderij en Milieu van het CLM* en *Ganzen op het Boerenland van Vogelbescherming*.

Er startte een groep vrijwilligers die regelmatig werkdagen organiseren om praktisch werk te doen, zoals het knotten van wilgen en het maaien van hooi- en rietlandjes. Het gaat om kleine elementen die de bedrijfsvoering niet in de weg zitten maar wel een belangrijke natuurfunctie kennen. Hoewel het aantal deelnemers wisselt bestaat er steeds meer enthousiasme voor werken buiten het broedseizoen.

Het Vrijwillig Natuur- en Landschapbeheer geeft veel praktische ondersteuning bij deze activiteiten.

ten 1992

Kerkuilen

Uit het Samenwerkingsverband kwam een groep van vijf vrijwilligers voort die in Waterland jaarlijks vijf tot tien kerkuilenkasten ophangen. De belangstelling van boerenzijde is groot. Tot nu toe is er nog geen resultaat, maar de broedgevallen in 1991 en 1992 in het Twiske vormen een stimulans om door te gaan. De kerkuilengroep maakt deel uit van het provinciale kerkuilenproject van het VNLB.

Zwarte sterns

In 1991 en 1992 zijn in Waterland op zeven plaatsen in totaal vijftig vlotjes als broedplaats voor Zwarte sterns geplaatst. Tot nu toe bleef succes beperkt tot enkele broedgevallen van meerkoeten, maar in het Wormer- en Jisperveld broedden negen paar Zwarte sterns op door Natuurmonumenten geplaatste vlotjes. In 1993 gaan we door met het plaatsen van vlotjes.

Bergeenden

Op twee bedrijven hebben we geëxperimenteerd met het ingraven van betonpijpen om broedgelegenheid voor Bergeenden te scheppen. Dat leverde in 1991 nog geen resultaat op, en evenmin in 1992 met de verbeterde versie. In 1993 gaan we door met dit experiment.

Ringslangen

Het VNLB liet in 1991 een soortbeschermingsplan voor de Ringslang in Waterland op stellen. De contacten van het Samenwerkingsverband bleken een goede ingang om dit plan te realiseren. Vrijwilligers van het Samenwerkingsverband hebben bij verschillende particulieren en op terreinen van Staatsbosbeheer broeihopen gemaakt. We hebben drie werkdagen georganiseerd met respectievelijk veertig, vijftien en tien deelnemers die in totaal tien broeihopen voor ringslangen hebben gemaakt.

Eén broedhoop diende als nestplaats voor een Bruine Kiekendief. In de winter van 1992/93 wordt onderzocht of de ringslangen de hopen gebruiken.

Boerenwaluwen

In 1992 startte een onderzoek naar de Boerenwaluw in Waterland-Oost. Een groep vrijwilligers bezocht tijdens het broedseizoen alle boerderijen en telde in totaal meer dan duizend nesten. De meeste boeren reageerden enthousiast. Tijdens de inventarisatie ontstond veel inzicht over nestplaatsen en broedgedrag. Eind 1992 startten verschillende experimenten om het broeden van Boerenwaluwen in nieuwe stallen te stimuleren.

In februari 1993 verschijnt een brochure voor alle Waterlandse veehouders waarin staat hoe ze het broeden kunnen bevorderen.

De Provincie Noord-Holland betaalt de uitgaven van de brochure en de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels stelt kleurenfolders en kunstnesten voor de experimenten beschikbaar.

Natuurlijke oevers

Langs de brede Dieën slaat op sommige plaatsen de oever af. Door het aanleggen van een brede schoeiing van wilgentakken ontstaat een luwe zone waar een brede rietkraag kan groeien. In de natuurlijke oevers leggen we steeds verschillende hopen aan voór ringslangen.

Op drie werkdagen herstelden ongeveer vijftien vrijwilligers op twee bedrijven respectievelijk vijftintig en vijfendertig meter oever. Op een bedrijf zijn de wilgen geknot om aan takken te komen. Voor het andere bedrijf hebben we de wilgentakken betrokken van een knotgroep uit de Beemster.

In de winter van 1992/'93 worden op meerdere plaatsen nieuwe natuurlijke oevers gemaakt. Tevens zal er een evaluerend onderzoek plaats vinden naar de natuurwinst, praktische inpasbaarheid en kosten, onderhoud en beheer.

De natuurlijke oevers en de ringslanghopen zijn verschillende malen in de publiciteit gekomen (tot de koningin aan toe). Op excursies blijken deze zaken erg aan te spreken.

Het Waterschap verzorgde het vervoer van de takken en de afvoer van het vuil uit de oever. Voor dit project verleent het Recreatieschap Waterland subsidie.

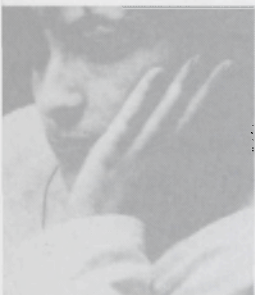

Wildredders

Bij het maaien van het grasland sneuvelen in het voorjaar soms (jonge) hazen en broedende eenden. Door het gebruik van een wildredder kan het aantal slachtoffers verminderen. Het Samenwerkingsverband heeft een bruikbare wildredder ontwikkeld die hydraulisch is te bedienen door de bestuurder van de trekker. Na twee jaar experimenteren met enkele zelfgebouwde exemplaren ontstond een type die in de praktijk goed werkt.

Bij het Recreatieschap Waterland is een subsidieverzoek ingediend om tien van deze wildredders te maken.

Voorlichting & adviser

De open wijze van samenwerken tussen boeren en natuurbeschermers werpt in Waterland vruchten af. Het komt regelmatig voor dat leden van het Samenwerkingsverband worden gevraagd om hun ervaring elders in te brengen. Het gaat dan om het geven van lezingen, excursies en interviews, advisering van beleidsmakers en het deelnemen aan projecten van andere organisaties.

Voorlichting

Lezingen

In 1990, 1991 en 1992 ging het om de volgende lezingen.

- **Alphen aan de Rijn**, op het Symposium Veenweidegebieden over boeren met natuur in een veenweidegebied voor 250 deelnemers
- **Utrecht**, Vogelwacht over weidevogelbescherming voor twintig mensen
- **Driebruggen**, voor boeren en natuurbeschermers over weidevogelbescherming voor vijftientig bezoekers
- **Amstelveen**, IVN over weidevogelbescherming voor dertig deelnemers
- **Broek in Waterland**, Dienst Landbouwvoorlichting over weidevogelbescherming en mestwetgeving en een veldbezoek voor twintig deelnemers

ing

- ° **Broek in Waterland**, lezing tijdens excursie van ambtenaren Dienst Ruimte & Groen over werkwijze Samenwerkingsverband voor veertig deelnemers
- ° **Brancaster, Norfolk, UK**, Dutch waders and field management voor twintig onderzoekers
- ° **Utrecht**, lezing slootkantbeheer voor het Landelijk Overleg van boeren in relatiënnotagebieden voor vijftwintig deelnemers
- ° **Zuid-Oost Beemster**, platform Economische Vorming Agrarische Vrouwen over slootkantbeheer, weidevogels en natuur op het erf voor vijfendertig deelnemers
- ° **Bergen**, als onderdeel van de cursus agrarisch natuurbeheer jaarlijks een lezing over boeren met natuur voor vijftwintig deelnemers.
- ° **Leiden**, voor het Centrum voor Milieukunde van de Universiteit een college over agrarisch natuurbeheer voor veertig deelnemers.
- ° **Zaandam**, de Zaanse Molen over boeren in een veenweidegebied voor twintig deelnemers.
- ° **Edam**, Nederlandse Vereniging van Waterkwaliteitbeheerders, met zestig deelnemers van water- en hoogheemraadschappen, gemeenten, rijks- en provinciale waterstaten en recreatieschappen.
- ° **Broek in Waterland**, lezing over slootkantonderzoek voor vijftien onderzoekers en beleidsambtenaren op een studiedag georganiseerd door het Recreatieschap Waterland
- ° **Spanbroek**, voorlichtingsavond gehouden over weidevogelbescherming aan een Samenwerkingsverband in oprichting voor twintig boeren en enkele jagers
- ° **Hazerswoude**, voorlichtingsavond over boeren en natuur voor tachtig boeren

Excursies

De Partij van de Arbeid toonde tijdens werkbezoeken rond de verkiezingstijd veel belangstelling voor de Waterlandse problematiek en de door het Samenwerkingsverband voorgestelde oplossingen. Er zijn rondleidingen gehouden voor een provinciale, landelijke en Europese PvdA-delegaties.

De slootkantexperimenten waren onderwerp van verschillende excursies:

- ° Commissie Natuur, Landschap en Openlucht recreatie van Provinciale Staten en begeleidende ambtenaren, vijfendertig personen.
- ° Ambtenaren van de (subsidiërende) afdelingen van de Dienst Ruimte en Groen van de provincie Noord-Holland en het Recreatieschap Waterland, zes personen.

- ° Nederlandse Vereniging van Waterkwaliteitbeheerders, zestig personen.
- ° Deelnemers slootkantexperimenten, twaalf boeren en onderzoekers.
- ° Platform Economische Vorming Agrarische Vrouwen uit de Beemster, één excursie in Waterland en één in de Beemster, vijftien deelnemers.
- ° Beleidsambtenaren en onderzoekers die betrokken zijn bij agrarisch natuurbeheer en in het bijzonder perceelsranden, vijftiengestig deelnemers uit het hele land.

Media

Het Samenwerkingsverband komt regelmatig in de publiciteit, meestal naar aanleiding van de presentatie van een rapport of activiteit. Vooral de weidevogelbescherming en slootkantexperimenten leveren veel stukjes in de pers op. Voor radio Noord-Holland is deelgenomen aan een discussie over vermeende ganzenschade. De Schooltelevisie heeft drie keer gefilmd op het bedrijf van een deelnemer aan het Samenwerkingsverband over boeren met natuur.

De Koningin

Zeer vererend was de uitnodiging die het Samenwerkingsverband ontving om tijdens het bezoek van de Koningin aan Waterland een vertegenwoordiger te sturen. Opmerkelijk was de aandacht van de Koningin voor de positie van de Waterlandse boeren. Een van de presentaties ging over de ringslangbescherming in Waterland.

Vertegenwoordiging en advisering

SubPCBL

De landbouworganisaties hebben drie leden van de Werkgroep Jonge Boeren gevraagd om zitting te nemen in de subcommissie van de Provinciale Commissie Beheer Landbouwgronden. De subPCBL besteedde veel tijd aan de knelpunten bij de begrenzing van de Relatienota en aan de problemen bij de herziening van het

beheersplan. Via deze vertegenwoordiging is veel kennis en ervaring van het Samenwerkingsverband ingebracht.

Voor de begrenzing van de natuurontwikkelingsprojecten formuleerde het Samenwerkingsverband haar eigen uitgangspunten en bracht die in bij het overleg. Op dat moment verkeerde de beleidvorming in een impasse omdat de planontwikkelaars ideeën naar voren brachten die totaal niet aansloten bij de mogelijkheden van het gebied. Dit gold zowel voor de inpassing in de agrarische bedrijven als voor de te boeken natuurwinst.

Na veel overleg kwam uiteindelijk een voorstel tot stand dat winst voor de natuur oplevert en de agrarische belangen niet (ernstig) schaadt. Dat landbouw en natuurbescherming in Waterland met een gezamenlijk voorstel voor de inpassing van natuurontwikkeling kunnen komen kan een belangrijke voorbeeldfunctie vervullen voor andere delen van het land.

Veenweidenota

Ten tijde van het opstellen van de provinciale visie op het Noordhollandse veenweidegebied vond goed overleg plaats met de ambtenaren. De nota *Veenweiden, opgeven of hoop geven?* vormt een goede basis voor het provinciale beleid.

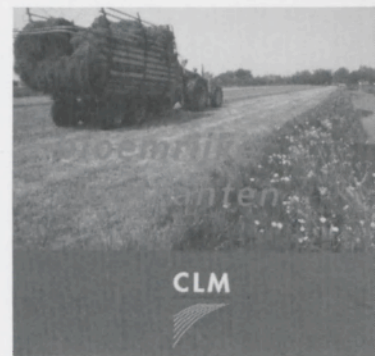
Bijdragen aan activiteiten van derden

Resultaatbeloning agrarisch natuurbeheer

De Rijksplanologische Dienst heeft het CLM opdracht gegeven tot een onderzoek naar resultaatbeloning in het agrarisch natuurbeheer. Dit moet uitwijzen of, en zo ja hoe boeren kunnen worden beloond voor de aanwezigheid en het verbeteren van de reproductie van bepaalde planten en dieren op hun bedrijven.

Brochure slootkantbeheer

Om de aandacht te vestigen op de mogelijkheden die veehouders hebben om bloemrijke slootkanten te ontwikkelen startte het CLM met het project Botanisch beheer van slootkanten in grasland - voorlichtingsmateriaal voor boeren. Het project bestond uit het maken en verspreiden van de kleurige brochure *Bloemrijke slootkanten*. Ruim 40.000 melkveehouders ontvingen in februari 1992 deze brochure via het vakblad *Boerderij*. Vervolgens werd in de zomer de gelijknamige kleurenposter verspreid onder de 117.000 abonnees van landbouwblad *Oogst*. Bij dit project waren verschillende deelnemers van het Samenwerkingsverband betrokken waardoor veel gebruik gemaakt kon worden van de ervaring die het Samenwerkingsverband heeft opgedaan in haar eigen slootkantenonderzoek.

Dioxines en melk

Bij de dioxine affaires rond de afvalverbrandingsinstallaties in de Rijnmond en Zaanstad zat iemand uit het Samenwerkingsverband namens het CLM in commissies die boeren hielp bij de praktische problemen welke voortkwamen uit de normoverschrijdingen. Het ging om onderzoek, schadevergoedingen en informatievoorziening.

Zegveld

Het Regionaal Onderzoek Centrum in Zegveld gaat onderzoek doen naar mogelijkheden voor boeren met natuur in een veenweidegebied. Namens het CLM is het Samenwerkingsverband adviseur voor het natuurplan. In een gesprek met het ROC is geprobeerd om de tien jaar ervaring uit Waterland met natuur op bedrijfsnivo in te brengen. Helaas zonder resultaat.

Mestwetgeving en weidevogels

Het CLM en de Vogelbescherming hebben onderzoek gedaan naar de consequenties van plannen voor de herziening van de mestwetgeving voor weidevogels. Bij dit project waren verschillende deelnemers aan het Samenwerkingsverband

betrokken. Het rapport werd aangeboden aan minister Braks en kreeg ruime publiciteit.

Hulp Weidevogelbescherming

Bij het opzetten van weidevogelbescherming in Driebruggen, Zuid-Holland, de Baarsdorpermeer en West-Friesland zijn praktische hulp en adviezen gegeven.

Landelijk overleg boerengroepen in relatienotagebieden

Negen boerengroepen uit verschillende relatienotagebieden werken sinds 1981 samen in het Landelijk Overleg en bespreken het agrarisch natuurbeheer en reageren op actuele thema's. Een wisselend aantal leden van het Samenwerkingsverband neemt actief deel aan het Landelijk Overleg. Het slotrapport *Landbouw en natuur in veenweidegebieden, perspectieven voor verweving* is een van de resultaten.

Effecten van emissiearme mestaanwending op weidevogels

De Dienst Landbouwvoorlichting zocht demonstratiebedrijven voor experimenten met emissiearme mestaanwending, en vrijwilligers om de effecten op weidevogels te onderzoeken. Het Samenwerkingsverband hielp bij het zoeken naar bedrijven en vrijwilligers.

Publicat

Samenwerkingsverband Waterland. *Beheersplan voor Waterland.* Rapport, 1982

Kessel W. van & F. Parmentier. *Het effect van graslandgebruik op de produktiviteit van weidevogels en grasland in Waterland.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam. 1984

Samenwerkingsverband Waterland. *Beheersovereenkomsten in Waterland.* Brochure, 1984

Aarsen L. van den, R. Bus & P. Terwan. *Eten wat de pot schaft. Verslag van een enquête onder boeren in Waterland over het afsluiten van beheersovereenkomsten.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam. 1984.

Schröder R.R.G. *Samenwerking boeren en natuurbeschermers in Waterland.* Natuur en Milieu 84(10):14-8 1984

Bergen G. van. *Dichtheidsanalyse van weidevogels op grasland zonder gebruiksbepalingen in Waterland.* Intern verslag, 1984.

Vloedgraven O., L. Joosten & A. Snellink. *De produktiviteit van weidevogels bij intensief graslandgebruik in Waterland.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1986.

Joosten L., A. Snellink & O. Vloedgraven. *Speelruimte voor weidevogels. Weidevogelbeheer op bedrijfsnivo door aanpassingen in het graslandgebruik.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1986.

Guldmond A. & D. Tanger. *Het effect van intensief graslandgebruik in Waterland op weidevogels.* Het Vogeljaar 34:1-16 - 1986

Guldmond J.A. & F. Parmentier. *Broedsucces van weidevogels in Waterland (1985).* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1987.

ies

Terwan P. & W. van Laarhoven. *Gevolgen van het uitrijverbod dierlijke mest voor Waterland. Effecten op landbouw, milieu en natuur in een veenweidegebied.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1987.*

F. Parmentier & J.A. Guldmond. *Weidevogels in Waterland in 1986.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1987.

Parmentier F. *Nestbeschermers onder stroom.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1988.

Parmentier F. *Enige ervaringen met weidevogelbeheer in 1989.* Veenweide 2(3):25-6 - 1989.

Guldmond J.A. & F. Parmentier. *Lotgevallen weidevogellegfels in Waterland (1987 & 1988).* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1989.

Joosten L.T.A. & P. Terwan. *Mest in Waterland. Naar een optimaal gebruik van mest in een veenweidegebied.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1990.*

Damm T. & F. Parmentier. *Weidevogelbescherming in Waterland 1989.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1990.

Parmentier F. m.m.v. M.C. Sosa Romero & N. Jonker. *Bloemrijke slootkanten in Waterland. Een visie op beheer en ontwikkeling.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1990*

Visbeen F. & F. Parmentier. *Weidevogelbescherming in Waterland in 1990.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1990

Parmentier F. m.m.v. M.C. Sosa Romero & N. Jonker. *Waterlandse slootkanten. Effecten van perceelsgebruik en -inrichting op de slootkantvegetatie.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1991.

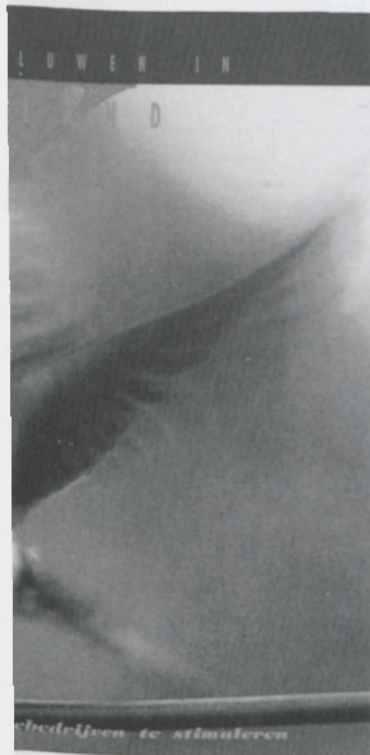
Visbeen F. *Weidevogelbescherming in Waterland in 1991.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1992

Parmentier F. *Grasbanen, ervaringen uit de praktijk.* Samenwerkingsverband Waterland, Zaandam - 1992

Jonker N. *Bloemrijke slootkanten in Waterland.* Noord- en Zuid-Hollands Landschap 21(3): 17-18 - 1992.

Guldmond J.A., F. Parmentier & F. Visbeen. *Meadow birds, fieldmanagement and nest protection in a Dutch peat soil area.* Wader Study Group Bulletin - 1993.

* nog bij het CLM te bestellen rapporten

Het Samenwerkingsverband bestaat uit drie verschillende organisaties.
In 1990, 1991 en 1992 namen de volgende personen deel:

De Werkgroep Jonge Boeren Waterland: H. de Gier (*Broek in Waterland*),
J. Honingh (*Zuiderwoude*), S. Hoogendoorn (*Overleek*) en K. Smit
(*Noord-Beemster*)

Het Centrum voor Landbouw en Milieu: P. Terwan en W.J. van der
Weijden

De Milieufederatie Noord-Holland: T. Geraerds

Vrijwilligers: J.A. Guldemonnd en N. Jonker

Projectmedewerkers: F. Parmentier, M.C. Sosa Romero en F. Visbeen

Adviseurs zijn D. Tanger (coördinator van het Vrijwillig Natuur en
Landschapbeheer Noord-Holland) en W. van Rooyen (voorzitter van de
Vereniging behoud Waterland).

Het Samenwerkingsverband vergadert al tien jaar minstens een keer per
veertien dagen.

Colofon

Dit verslag is een uitgave van het
Samenwerkingsverband Waterland

Tekst:
N. Jonker

Foto's:
F. Parmentier, N. Jonker, R. Zilvold,
F van der Vliet.

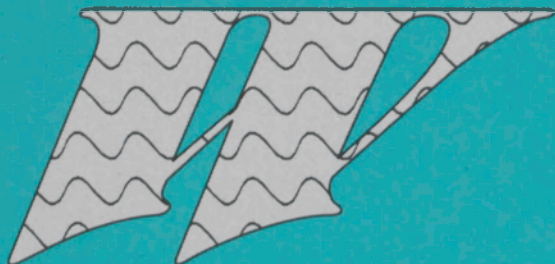
Met dank aan:
Rien Zilvold en de fotoredactie van
het NRC-Handelsblad

Vormgeving:
Lay Out Werkplaats inBeelding

Druk:
Drukkerij Raddraaier

De Stichting Vrijwillig Natuur- en
Landschapbeheer Noord-Holland
maakt deze uitgave mogelijk door
een financiële bijdrage.

Dit verslag en de nog niet
uitverkochte publicaties van het
Samenwerkingsverband zijn te
verkrijgen bij het
Centrum Landbouw en Milieu
Postbus 10015
3505 AA Utrecht
030 - 441301

De belangstelling voor het project 'Bloemrijke Slootkanten' bij agrariërs is te danken aan het draagvlak dat het Samenwerkingsverband zich inmiddels heeft verworven. De experimenten en aanpak van de jonge boeren worden door veel collega's navolgenswaardig geacht. Ze worden niet beschouwd als afkomstig uit de 'grijze sokkendragers'-hoek, maar als een vernieuwing in een wijze van bedrijfsvoering die ook rekening houdt met de natuur en het milieu.

Uit het jury rapport bij de toekenning van de prijs Ecologisch beheer van de Provincie Noord-Holland 1992

